



Visuomenės saugumo jausmo ir teisėsaugos institucijų veiklos vertinimas

Dr. Eglė Vileikienė
Vidaus reikalų ministerijos
Viešojo saugumo politikos departamento
vyriausioji specialistė

Tarpžinybinės komisijos posėdis
2011 02 02



Tyrimo tikslai

- Išsiaiškinti, kaip Lietuvos gyventojai vertina saugumo jausmą ir viešojo saugumo įstaigų darbą.
- Nustatyti, kaip kito Lietuvos gyventojų požiūris į viešąjį saugumą.
- Palyginti Lietuvos ir kitų ES šalių gyventojų požiūrį į socialines problemas.



Tyrimo metodika (1)

- Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa buvo atlikta 2010 m. rugsėjo 25 – spalio 4 d. Pagal parengtą klausimyną apklausą atliko „Baltijos tyrimai”.
- Individualių interviu būdu buvo apklausti 15–74 m. gyventojai (atlikti 1004 interviu).
- Buvo panaudota daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.
- Tyrimo rezultatų statistinė paklaida neviršija 3,1 proc. esant 95 proc. patikimumui.

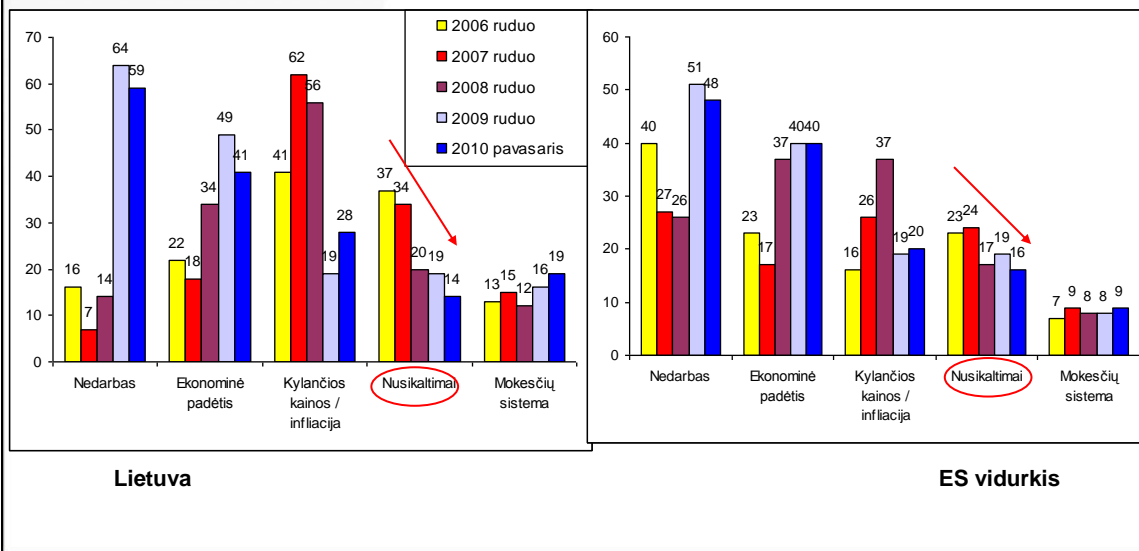


Tyrimo metodika (2)

Šio tyrimo rezultatai lyginami su:

- Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 1997 ir 2005–2009 m. atliktais Lietuvos gyventojų sociologinių tyrimų rezultatais;
- Eurobarometro 2006–2010 m. tyrimų rezultatais, kurie atliekami pagal tą pačią metodiką kasmet (pavasariį ir rudenį) visose Europos Sąjungos šalyse vienu metu.

Svarbiausios problemos šalyje (Eurobarometro 2006–2010 m. tyrimų duomenys)

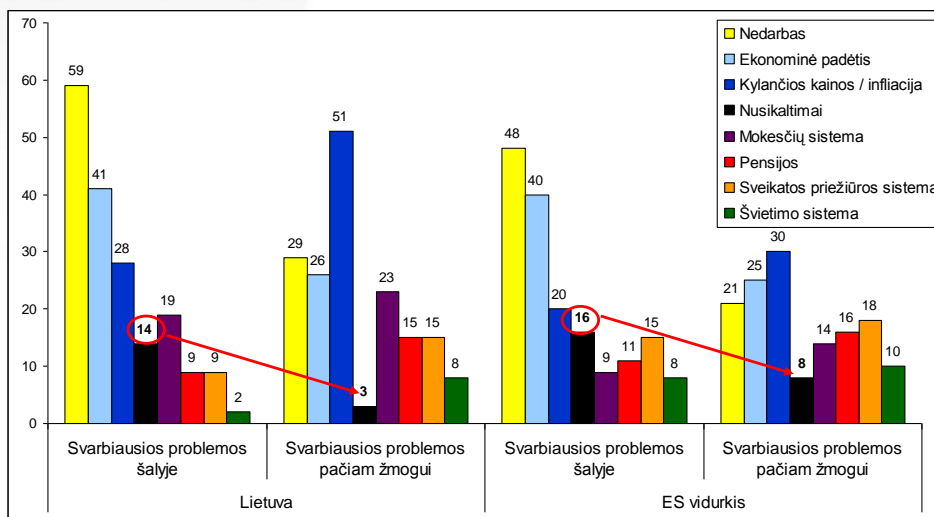


- 2009–2010 m. svarbiausiomis problemomis šalyje Lietuvos gyventojai įvardijo nedarbą ir ekonominę situaciją. Tuo metu nusikaltimų problema nėra tokia aktuali kaip prieš kelerius metus.
- Lyginant pastarųjų ketverių metų Lietuvos ir visų Europos Sąjungos šalių gyventojų požiūrį į svarbiausias problemas šalyje, matyti, kad jos nedaug skyrėsi.





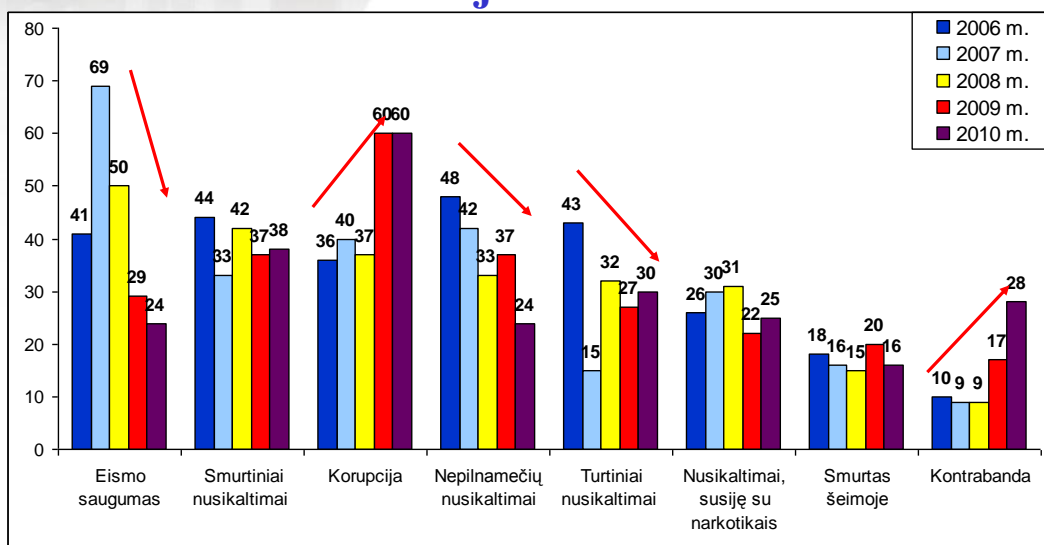
Svarbiausios problemos šalyje ir patiems žmonėms (Eurobarometras 73, 2010 m. pavasaris)



- Lietuvos gyventojai svarbiausiomis nurodė skirtingas problemas šalies lygiu ir jiems asmeniškai. Nusikaltimų problemą prie svarbiausių priskyrė 14 proc., o prie jiems asmeniškai svarbių – tik 3 proc. gyventojų.
- Panašių nuomonių skirtumai matyti ir lyginant su Europos Sąjungos vidurkiu.

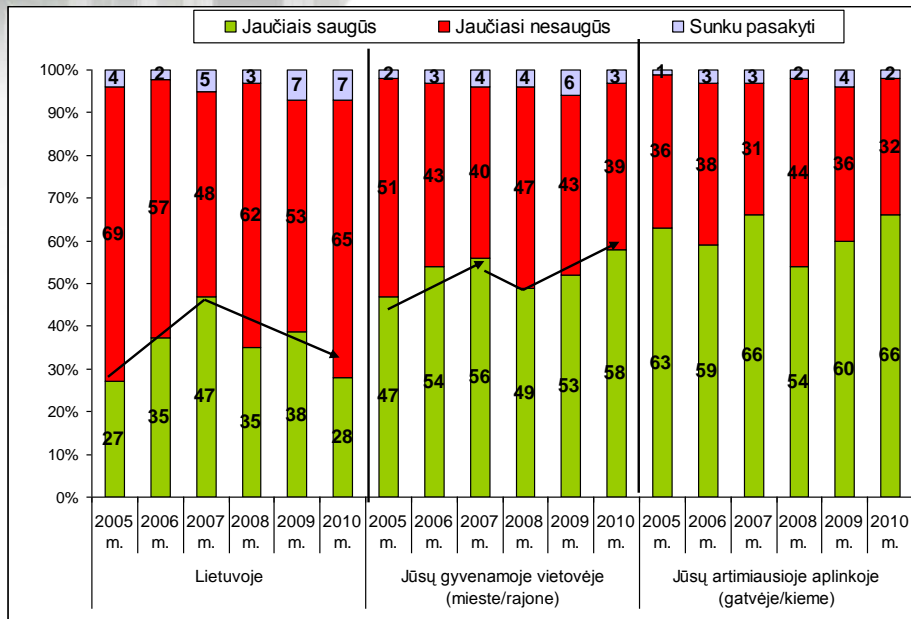


Svarbiausių viešojo saugumo problemų Lietuvoje vertinimas



- Dauguma gyventojų svarbiausia viešojo saugumo problema Lietuvoje nurodė korupciją. Keturi iš dešimties svarbiausia problema įvardijo smurtinius nusikaltimus (nužudymus, sunkius kūno sužalojimus, išžaginimus). Po to sekė turtiniai nusikaltimai ir kontrabanda.
- Palyginus 2006–2010 m. duomenis, matyti, kad sumenko eismo saugumo (nuo 69 proc. 2007 m. iki 24 proc. 2010 m.) ir nepilnamečių nusikaltimų (nuo 48 proc. 2006 m. proc. iki 24 proc. 2010 m.) ir turtinių nusikaltimų (nuo 43 proc. 2006 m. iki 30 proc. 2010 m.) aktualumas, tačiau labai akcentuojamos korupcijos ir kontrabandos problemos.

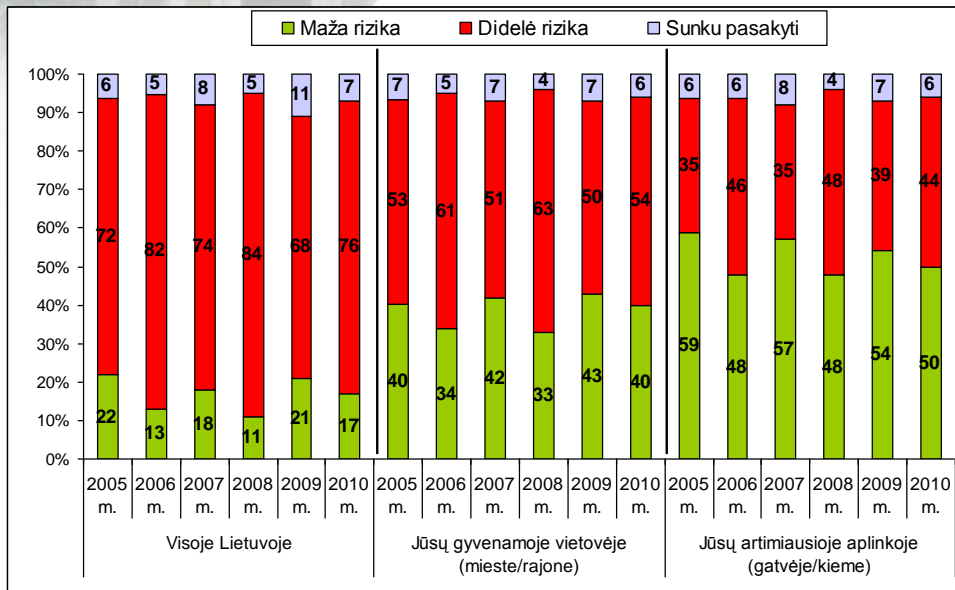
Saugumo jausmo vertinimas



- Lyginant pastarųjų šešerių metų tyrimo duomenis, matyti, kad nuo 47 proc. iki 58 proc. išaugo saugiai savo gyvenamojoje vietovėje besijaučiančių gyventojų dalis.
- Pastebėta tendencija, kad saugumo jausmo vertinimui turi įtakos amžius ir lyties faktoriai. Saugiau jaučiasi vyrai nei moterys; saugiausiai jaučiasi jauniausi (15–19 m.), o nesaugiausiai – vyriausi (60–75 m.) apklaustieji.
- Saugumo jausmo vertinimas susijęs su tam tikra vietove: kuo aplinka pačiam žmogui yra artimesnė, tuo saugiau joje jaučiasi.
- Saugumo jausmo vertinimui šalyje apskritai labiau turi įtakos žiniasklaida, tuo tarpu vertindami situaciją savo gyvenamojoje vietovėje (mieste, rajone) ir tuo labiau savo artimiausioje aplinkoje, respondantai labiau remiasi asmenine patirtimi.

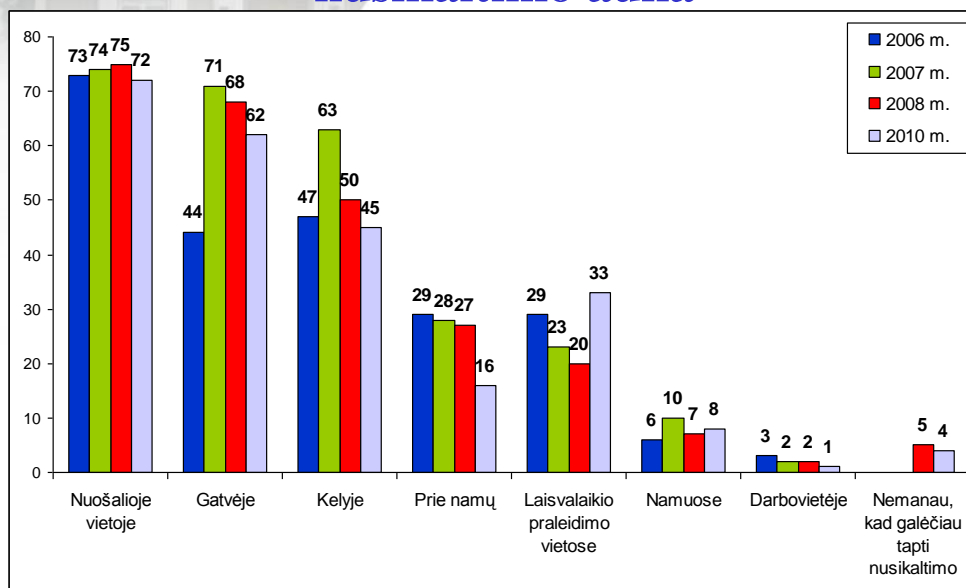


Rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimas



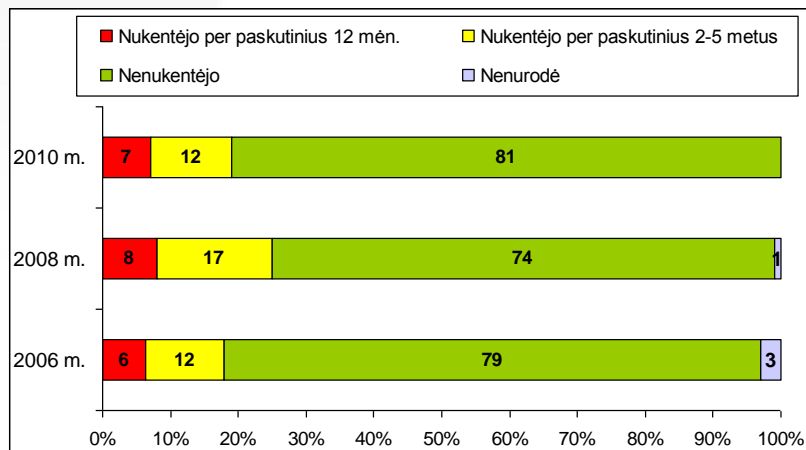
- Lyginant 2005–2010 m. duomenis, matyti panašios tendencijos kaip ir vertinant saugumo jausmą. Rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimas susijęs su tam tikra vietoje: kuo aplinka pačiam žmogui yra artimesnė, tuo, jų manymu, rizika yra mažesnė ir atvirkščiai.
- Tyrimo duomenys rodo, kad tarp saugumo jausmo suvokimo ir rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimo yra tiesioginė priklausomybė. Saugiau besijaučiantys gyventojai dažniau nurodė, kad yra mažesnė rizika nukentėti nuo nusikaltimų, nei tie, kurie jautėsi nesaugiai.
- Darytina prielaida, kad gyventojai perdeda baimę tapti nusikaltimo auka, net ir įvertinus viktimologinius tyrimus ji gana didelė.

Vietos, kuriose yra galimybė tapti nusikaltimo auka



- Gyventojų manymu, didžiausia tikimybė tapti nusikaltimo auka kyla nuošalioje vietoje, šiek tiek mažesnė – gatvėje ir kelyje.
- Lyginant pastarųjų ketverių metų duomenis, matyti, kad 2010 m. gyventojai rečiau nurodė, jog nusikaltimo auka gali tapti kelyje ir prie namų. Tačiau padidėjo manančių, kad galima nukentėti nuo nusikalstamo elgesio laisvalaikio praleidimo vietose.

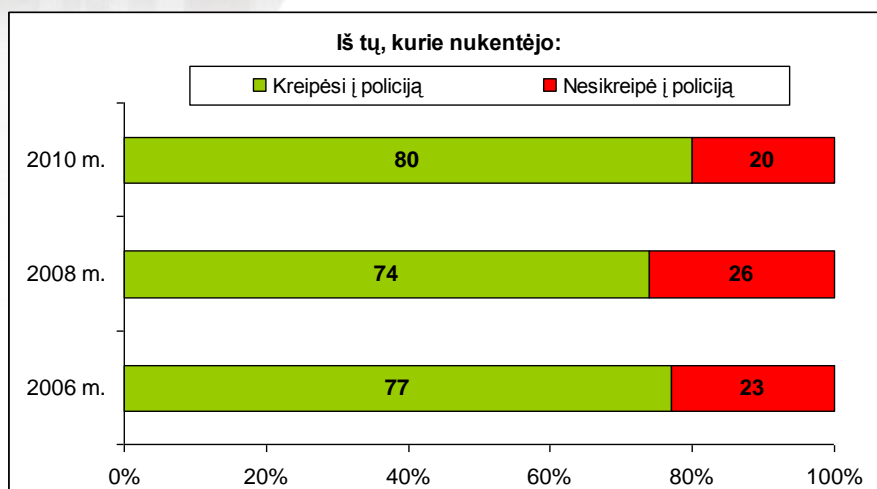
Žmonės arba jų artimieji per pastaruosius 5 metus tapę nusikaltimo aukomis



- Analizuojant 2006–2010 m. atliktų gyventojų apklausų duomenis, matyti, kad nuo nusikaltimų per metus nukentčia 6–8 proc. gyventojų, o per penkerių metų laikotarpį – 18–25 proc. Situacija šiek tiek buvo pablogėjusi 2008 m., tačiau 2010 m. ji nesiskyrė nuo 2006 m.
- Lyginant gyventojų apklausų duomenis su oficialios statistikos duomenimis, matyti tos pačios tendencijos – užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius augo, o po to pradėjo mažėti.



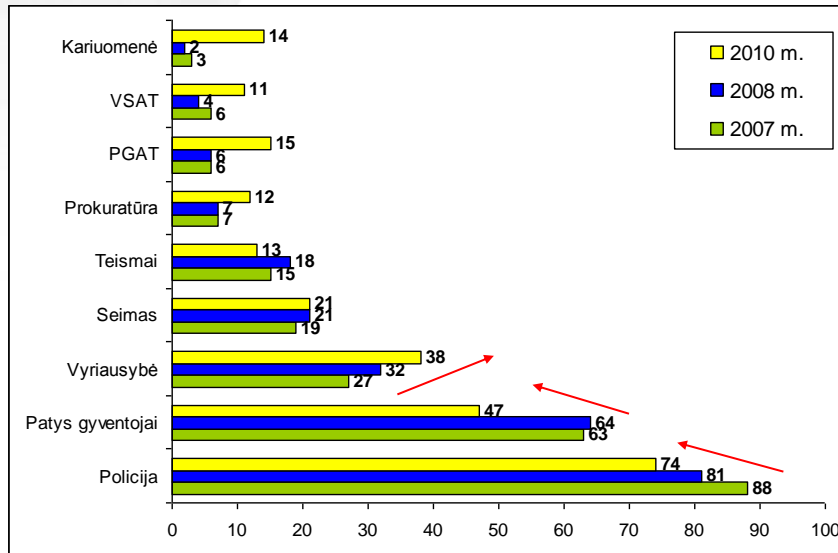
Ar nukentėjusieji nuo nusikaltimo kreipėsi į policiją?



- Remiantis minėtų apklausų duomenimis, taip pat matyti, kad dauguma nukentėjusiųjų linkę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus, nuo kurių jie nukentėjo: 2008 m. į policiją kreipėsi 74 proc., o 2010 m. – 80 proc. nukentėjusiųjų.

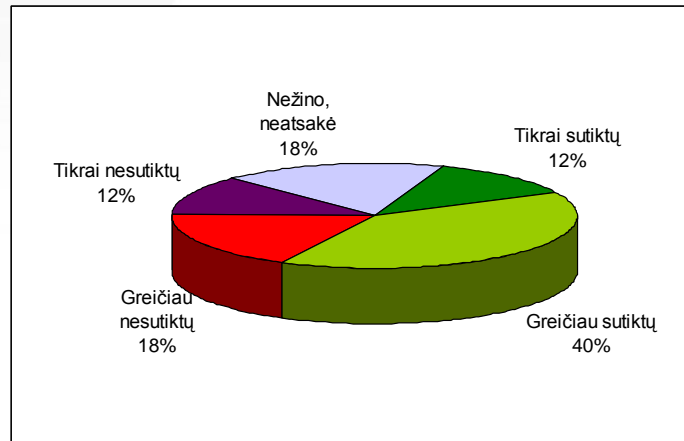


Kas atsakingas už tai, kad gyventojai jaustųsi saugūs?



- Dauguma gyventojų pagrindine institucija, atsakinga už gyventojų saugumą, įvardijo policiją.
- Antroje vietoje respondentai nurodė, kad patys gyventojai turi būti atsakingi už savo saugumą. Dažniau taip manė 30–50 m. amžiaus, turintys aukštąjį išsilavinimą ir miestų gyventojai.
- Per pastaruosius ketverius metus šiek tiek sumenko policijos (nuo 88 iki 74 proc.) ir pačių gyventojų (nuo 63 iki 47 proc.) svarba, atitinkamai išaugo Vyriausybės (nuo 27 iki 38 proc.) svarba.

Ar jūs sutiktumėte dalyvauti veikloje, rūpinantis savo gyvenamosios vietos saugumu?

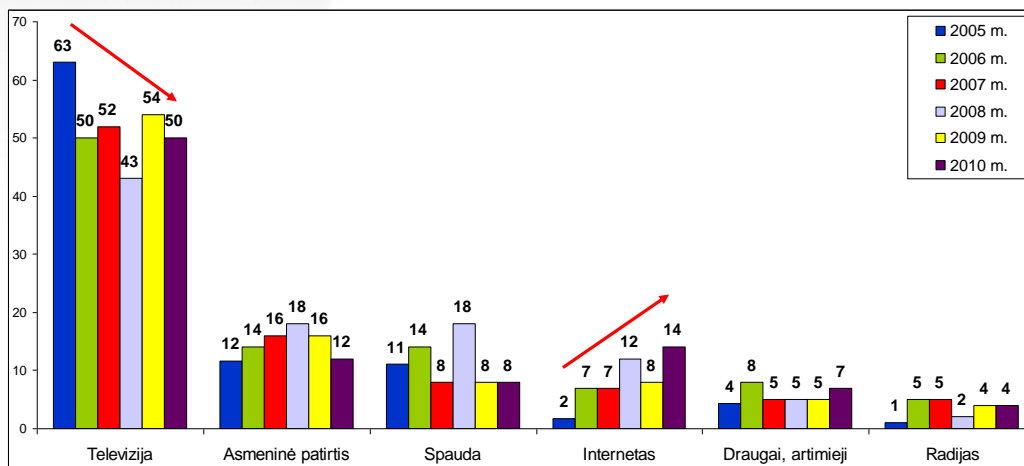


- 42 proc. respondentų sutiktų dalyvauti veikloje, rūpinantis savo gyvenamosios vietos saugumu. Labiau nei kitos grupės prie tokios veiklos prisidėtų vyrai, didžiausias pajamas gaunantys respondentai, turintys aukštąjį išsilavinimą.
- Mažiausiai linkę įsitraukti į tokią veiklą buvo patys vyriausi, žemiausio išsilavinimo ir mažiausias pajamas gaunantys respondentai.



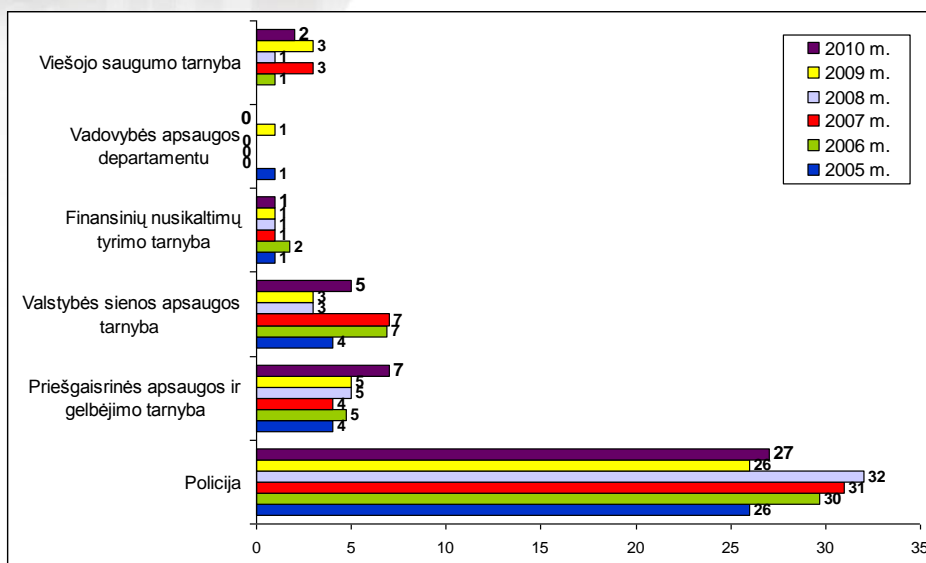


Svarbiausi informacijos šaltiniai apie viešąją saugumą



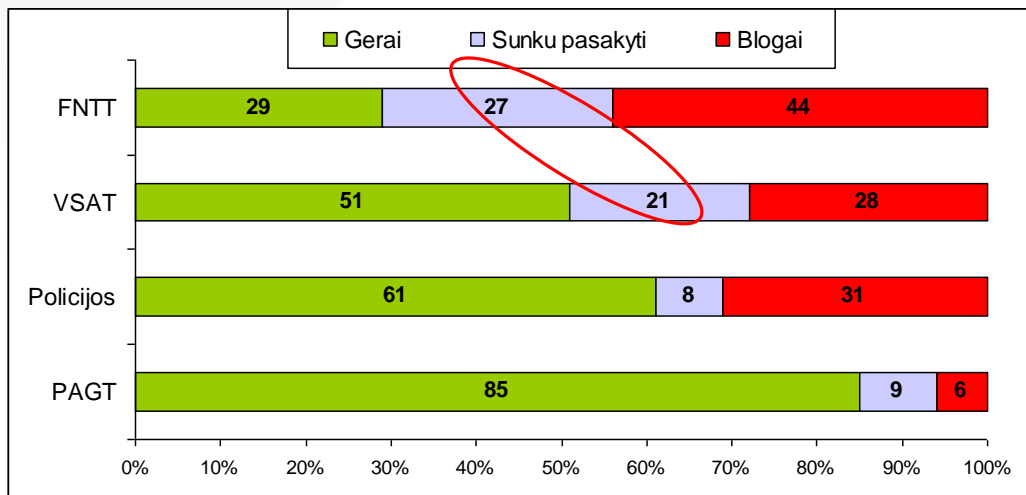
- Televizija vis dar išlieka pagrindiniu informacijos apie viešąją saugumą šaltiniu, tačiau jos svarba per pastaruosius šešerius metus sumažėjo nuo 63 iki 50 proc. Tačiau nuo 2 iki 14 proc. padidėjo gyventojų, svarbiausių informacijos šaltiniu nurodžiusių internetą, skaičius.
- Respondentai gana retai tiesiogiai turėjo reikalų su viešojo saugumo institucijomis (dažniau tik su policija), todėl vertindami jų veiklą gyventojai remiasi žiniasklaidos (dažniausiai – televizijos) teikiama informacija.
- Atkreiptinas dėmesys, kad tik pusė asmenų, per pastaruosius penkerius metus turėjusių reikalų su policija, pagrindiniu informacijos šaltiniu apie viešąją saugumą nurodė asmeninę patirtį.

Gyventojai, turėję reikalų su šiomis viešojo saugumo įstaigomis



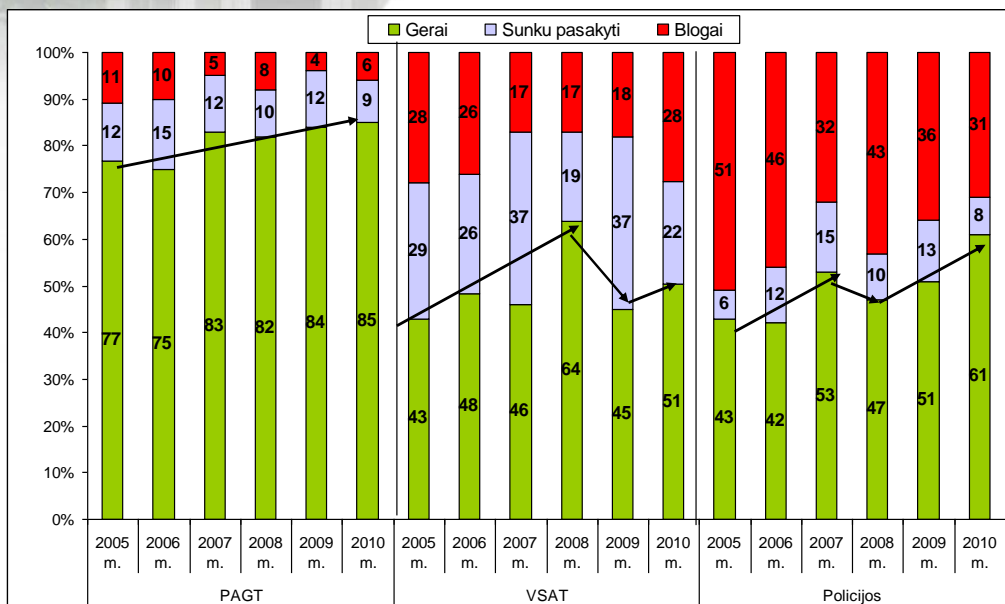
- Iš visų institucijų, priskirtų Vidaus reikalų ministerijos viešojo saugumo sričiai, gyventojai per pastaruosius penkerius metus dažniausiai reikalų turėjo tik su policija.
- Dažniau su policija reikalų turėjo vyrai nei moterys, didmiesčių gyventojai ir didžiausias pajamas gaunantys respondentai.
- Daug dažniau su policija turėjo reikalų aukščiausio lygio vadovai (net 48 proc.), specialistai, darbininkai ir ūkininkai, tuo tarpu rečiausiai – moksleiviai, studentai ir pensininkai.

Viešojo saugumo įstaigų darbo vertinimas (2010 m.)



- Iš visų VRM pavaldžių institucijų gyventojai geriausiai vertino priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų veiklą.
- Gana palankiai vertinama ir policijos veikla – teigiamai vertinančių buvo dvigubai daugiau nei neigiamai. Palankiau policijos darbą vertino moterys, vyresnio amžiaus žmonės, turintys aukštąjį išsilavinimą, ir miestų gyventojai.
- Gyventojams, tikėtina dėl informacijos trūkumo, sudėtinga vertinti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos veiklą – net 27 proc. gyventojų neturėjo nuomonės dėl šios tarnybos veiklos.

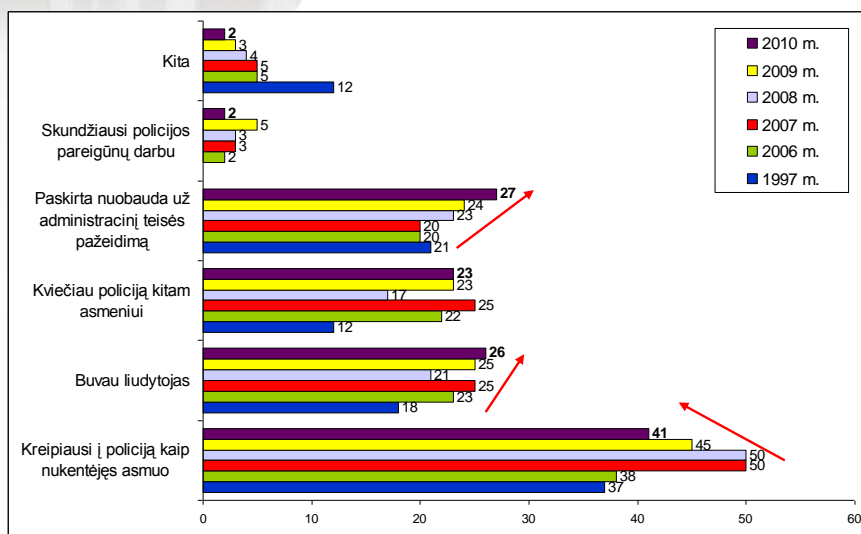
Viešojo saugumo įstaigų darbo vertinimas



- Palyginti su 2005 m., gyventojai palankiau vertino Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybos bei policijos darbą. Didžiausias pokytis – pastebimai išaugo teigiamai policijos darbą vertinančių žmonių (nuo 43 iki 61 proc.).
- Valstybės sienos apsaugos tarnybos darbo vertinimas nėra toks stabilus. Tikėtina, kad dalis gyventojų nėra pakankamai susipažinę su šios tarnybos specifika, todėl tiriamuoju laikotarpiu matyti gana didelė neapsisprendusiųjų dalis – nuo 19 iki 37 proc.



Priežastys, dėl kurių gyventojai turėjo reikalų su policija

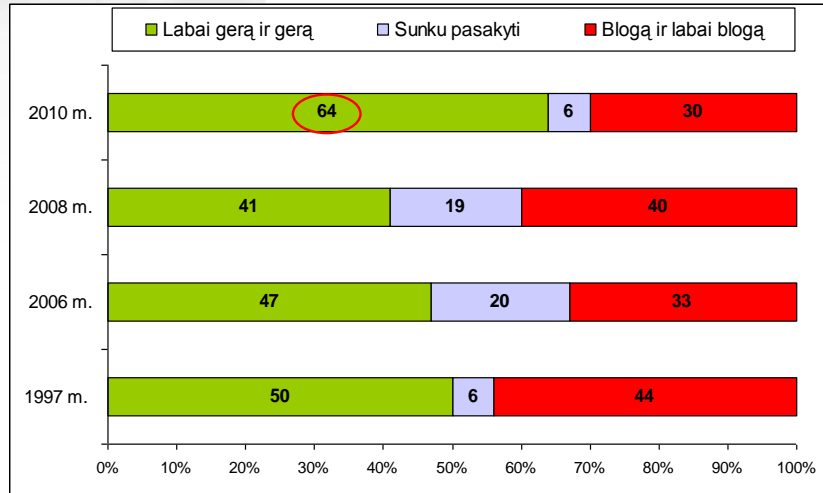


- Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai gyventojai su policija reikalų turėjo kaip nukentėjusieji (pusė bendravusių su policija), ketvirtadalis dėl to, kad kvietė policiją kitiems asmenims ar dėl administracinės teisės pažeidimų.
- Palyginti su 1997 m. tyrimo duomenimis, dabar gyventojai dažniau nurodė, jog bendravo su policija dėl to, kad nukentėjo nuo nusikaltimo, buvo liudininkai ar patys buvo bausti už administracinės teisės pažeidimą.





Koki įspūdį paliko pareigūnai su kuriais teko bendrauti?



- Net 64 proc. respondentų, turėjusių reikalų su policijos pareigūnais, teigiamai vertina jų darbą. Tuo metu neigiamai vertinančių buvo perpus mažiau.
- Teigiamą įspūdį apie policijos pareigūnus, su kuriais jie asmeniškai bendravo susidariusių respondentų dalis yra didžiausia nuo 1997 m. Ypač didelis teigiamas pokytis stebimas lyginant su 2008 m.

Išvados



- Pastaraisiais metais išaugo gyventojų susirūpinimas ekonominėmis problemomis, atitinkamai daug rečiau kaip viena svarbiausių šalies problemų akcentuojami nusikaltimai.
- Pagrindinis informacijos šaltinis apie viešąjį saugumą vis dar lieka televizija, kuri turi nemažą įtaką ir gyventojų požiūriui į policiją, ir saugumo jausmo vertinimui.
- Lyginamuoju laikotarpiu (2005 – 2010 m.) išaugo saugiai savo gyvenamojoje vietovėje besijaunčių žmonių dalis. Taip pat išaugo policijos darbo ir policijos pareigūnų, su kuriais gyventojai asmeniškai turėjo reikalų, vertinimas.